

Teologia metodyzmu w dobie ekumenizmu²

Theology of Methodism in the Age of Ecumenism

Słowa kluczowe: teologia, metodyzm, doktryna, ekumenizm, łaska, zbawienie, transformacja, uświęcenie, protestantyzm.

Key words: theology, Methodism, doctrine, ecumenism, grace, salvation, transformation, sanctification, Protestantism.

Streszczenie:

Teologia metodyzmu w polskojęzycznym obszarze jest mało znana. Uznaje siebie za drogę środka. W ostatnich 50 latach przeżywa swój renesans, przynajmniej w krajach angielskojęzycznych. Teologia metodyzmu oparta jest na historycznych dokumentach Kościoła oraz stanowiskach teologicznych wypracowanych w wieloletnich dialogach ekumenicznych z partnerami o różnej przeszłości konfesyjnej. Niniejszy artykuł ma zapoznać i przybliżyć czytelnikom perspektywę rozumienia teologii metodyzmu. Metodyzm łatwo wpisuje się w teologiczny dialog, gdyż sam nie wytworzył żadnej nowej doktryny. Teologia metodyzmu przypominała o znaczeniu, nieco zapomnianych, biblijnych tematów. Należą do nich: nauka o uświęceniu, o nieustannie działającej i przekształcającej Bożej łasce. Ekumeniczne dialogi z różnymi rodzinami chrześcijańskimi doprowadziły do istotnych uzgodnień i podpi-

---

¹ Bp dr Edward Puślecki, wieloletni Rektor Wyższego Seminarium Teologicznego im. Jana Łaskiego KEM w Warszawie. Aktualnie jego wykładowca w zakresie etyki, dogmatyki i metodyzmu w zakresie historycznym i teologicznym. Od 2013 roku Honorowy Zwierzchnik Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w RP.

² Niniejszy artykuł powstał na podstawie wykładu ogłoszonego w czasie inauguracji roku akademickiego Ekumenicznego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w kaplicy Dobrego Pasterza Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w RP, w dniu 10 października 2017 r.

sania deklaracji o wzajemnym uznaniu „ambony i ołtarza”. Metodyzm jest częścią szeroko pojętego protestantyzmu z akcentem na ewangeliczność.

Abstract:

The Theology of Methodism within the Polish-speaking area is hardly known. It regards itself as the middle way. In the last 50 years, it has been experiencing a renaissance, at least in English-speaking countries. The theology of Methodism is based on historical Church documents and theological positions developed in long-term ecumenical dialogues with partners with different confessional histories. This article is to acquaint readers with the Methodist understanding of theology. Methodism easily fits into theological dialogue because it has not created any new doctrines. The theology of Methodism reminds readers of the importance of, somewhat forgotten, biblical themes. They include: the teaching of sanctification, of the constantly working and transforming grace of God. Ecumenical bilateral dialogues with various Christian families led to important arrangements and the signing of a declaration of mutual recognition of the „pulpit and altar”. Methodism is part of the broadly understood Protestantism with an emphasis on evangelicalism.

In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas

[W sprawach zasadniczych jedność, w drugorzędnych wolność, a we wszystkim miłość.]

Temat niniejszego artykułu „Teologia metodyzmu w dobie ekumenizmu“ może wydawać się mało przejrzysty tak, jak czasami mało klarowny w swej istocie bywa metodyzm i ekumenizm.

Metodyzm powstał jakieś trzysta lat po rozpoczęciu XVI wiecznej Reformacji w łonie Kościoła Europy Zachodniej i poprzedził czasy oficjalnego powstania ruchu ekumenicznego o około dwieście lat. Zajmuje więc wypośrodkowaną pozycję w odniesieniu do obu wielkich wydarzeń minionych pięciu wieków chrześcijaństwa Europy Zachodniej. Stąd też idee duchowej przemiany i permanentnej reformacji oraz zdrowej współpracy wszystkich wyznawców Jezusa Chrystusa stanowią DNA

metodyzmu.

Teologia metodyzmu w swym jądrze jest teologią otwarcia się na Boga, na drugiego człowieka oraz na siebie samego. Jest ugruntowana na przykazaniach miłości Syna Bożego: „Będziesz miłował Boga Ojca..., bliźniego i siebie samego“. Będziesz, ponieważ możesz, ponieważ potrafisz i jesteś w stanie, gdyż masz takie możliwości! Egzystencjalna kolejność winna być chyba dokładnie odwrotna: wpieryw odkrywam samego siebie, kim jestem w relacji do bliźniego i Boga Wiekuistego. Bliźni też bywa w jakimś odniesieniu do Stwórcy. Istotą teologii metodyzmu jest odkrywanie miłości i jej promowanie przez świadectwo w wymienionych trzech zakresach: w odniesieniu do Boga, do bliźniego i siebie samego. Ich egzystencjalna wartość polega na tym, że ta znamienna triada musi pozostać w ciągłej symbiozie. Jeżeli poniecha się jednego z jej elementów to pozostałe tracą swą głębię, znaczenie i wymowę. Innymi słowy nie da się miłować Boga, nie miłując bliźniego oraz siebie samego, gdyż prowadziłyby to do dysharmonii! Takie doświadczenie miłości dokonuje się w procesie działania łaski uprzedzającej, usprawiedliwiającej i uświęcającej. Wszystkie one są ewidentnym dążeniem do „doskonałości w miłości“ i to we wszystkich trzech zakresach! Teologia metodyzmu jest teologią miłości i jej odkrywaniem w sobie samym, bliźnim i Bogu.

***

Samo pojęcie „metodyści“ było przezwiskiem takim samym jak: „mole biblijne“, „świętoszki“, czy „sakramenciarze“. Ostało się jednak określenie „metodyści“, którym starano się zdyskredytować ludzi systematycznie, konsekwentnie, metodycznie gromadzących się na modlitwie, studiowaniu Pisma Świętego, odwiedzaniu więźniów, udzielaniu pomocy najbiedniejszym, odrzuconym i zapomnianym oraz na przystępowaniu do sakramentu Komunii Świętej (Wieczerzy Pańskiej, Eucharystii) tak często, jak to tylko możliwe. Takie „metodyczne“

prowadzenie życia wiary nawiązywało do biblijnych czasów prazboru oraz pierwszych wieków chrześcijaństwa. Teologia metodyzmu skupiona została na istocie bycia chrześcijaninem zaangażowanym w osobistym i społecznym przeżywaniu i wyrażaniu swej wiary. Teologia metodyzmu raczej nie gustuje w teoretycznych, filozoficznych czy lingwistycznych ćwiczeniach intelektualnych, chociaż i takie skłonności można wykryć wśród metodystycznych teologów.

Pragmatyzm metodystów doprowadził do tego, że ich teologia rozprzestrzeniła się po całym świecie i stała się żywą i owocną w różnych środowiskach wyznaniowych. Propagują one, często nieświadomie, pod własnymi wyznaniowymi sztandarami idee metodyzmu. Metodyzm stał się „matką” wielu nurtów chrześcijaństwa, takich jak ruchy uświęceniowe, ewangelikalne, charyzmatyczne, pentekostalne i adwentystyczne. Stał się też wartościowym partnerem dialogów z Kościołami historycznie uważanymi za istotne.

Teologia metodyzmu była i pozostaje teologią biblijną i reformacyjną. Wyrażona została w „24 Artykułach Wiary” (spośród 39 „Artykułów wiary Kościoła anglikańskiego”) oraz w 44 standardowych kazaniach ks. Jana Wesleya (w USA 53) oraz w jego biblijnym komentarzu do Nowego Testamentu, opartym na dziele Bengela. Jest teologią określaną przede wszystkim jako teologia wesleyańska (w Polsce mało znana). Jej głównymi inicjatorami i propagatorami, żeby nie użyć słowa liderami (nie lubię tego określenia, jako że lider kojarzy mi się jednoznacznie z niemieckim *Führerem*, który tak źle zapisał się w historii naszego kraju) tego ruchu byli przede wszystkim dwaj anglikańscy duchowni i teolodzy: Jan i Karol Wesleyowie. To oni determinowali to, co stanowiło o ruchu metodystycznego przebudzenia w XVIII wiecznej Anglii. Pomagał im w tym anglikański teolog, pochodzenia szwajcarskiego, John William Fletcher³ (Melanchton metodyzmu!) oraz myśli XVII wiecznego teologa

---

³ John William Fletcher (12.9.1729-14.8.1785) urodzony w Nyon, Szwajcaria we francuskiej rodzinie Hugonotów jako Jean Guillaume de la Fléchère. Wyemigrował do Anglii, gdzie poznał i stał się metodystą. Uznawany za pierwszego, wielkiego teologa

reformowanego Jakuba Arminiusza⁴. Jego nauczanie o uniwersalnej łasce zostało rozpropagowane przez anglikańskich piewców metodyzmu⁵.

Teologia metodyzmu, podobnie jak anglikańska, uważa siebie za teologię środka, znajdującego się pomiędzy teologią prawosławno-katolicką a protestancką. Trzeba przypomnieć, że ks. Jan Wesley był pod dużym wpływem pism ojców Kościoła oraz średniowiecznych mistyków.

Metodyzm stał się w anglikanizmie tym czym purytanizm w szeroko pojętym kalwinizmie a pietyzm w luteranizmie. Swym wyakcentowaniem zbawienia darmo z łaski przez wiarę z jednoczesnym oczekiwaniem prowadzenia życia podobającego się Bogu, stał się atrakcyjnym nurtem, który przenikał do świadomości wiernych, najczęściej ludzi zapomnianych przez ówczesny establishment eklezjalny. Jako ruch oddolny nie był w pełni akceptowany. Był początkowo przez hierarchię kościelną zwalczany, gdyż koncentrował się na ludziach a nie kościelnych apanażach!

Metodyzm stał się propagatorem żywej i nieustannie działającej Bożej łaski, która nie zakończyła swego działania na śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa lecz nadal aktywnie oddziałuje w różnych zakresach chrześcijańskiego życia, a nawet wśród niewierzącej części ludzkości! Podstawowe założenia metodyzmu koncentrują się wokół nauczania, że wszyscy ludzie:

- potrzebują zbawienia, gdyż wszyscy zostali zdeprawowani (grzech pierworodny).
- mogą być zbawieni (ze względu na Chrystusa).
- mogą wiedzieć o tym, że są zbawieni (pewność zbawienia).
- mogą wzrastać w miłości (dążąc do doskonałości w miłości).

Łaska, wiara, usprawiedliwienie, uświęcenie nie są dla metodystów

---

metodyzmu, desygnowany był na następcę Jana Wesleya, zmarł jednak przed nim.

⁴ Jacobus Arminius (10.10.1599/60–19.10.1609) holenderski teolog nurtu kalwińskiego, który za swe kontrowersyjne poglądy w odniesieniu do nauki o predestynacji został na synodzie w Dort napiętnowany. Wesleyowie rozkrzewili jego poglądy w metodyzmie.

⁵ Zob. Heitzenrater 2017.

abstrakcyjnymi pojęciami teologicznymi lecz faktoremami współkształtującymi aktualne życie wierzącego człowieka. Dlatego w nauczaniu metodystów nieustannie chodzi o propagowanie i zachęcanie ludzi do osobistego doświadczania/przeżywania łaski Bożej [*gelebte Gnade*] a nie o dyskusje nad jej filozoficznymi substytutami.

Uchwały soborów niepodzielonego Kościoła są w metodyzmie uznawane, o ile nie stoją w sprzeczności ze świadectwem Pisma Świętego. W zasadzie metodyści nie zgłaszają zastrzeżeń do ustaleń pierwszych czterech soborów (Nicea – 325 r., Konstantynopol – 381 r., Efez – 431 r., Chalcedon – 451). Pozostałe wymagają ze strony metodystycznej pogłębionej refleksji, teologicznego dopracowania i klarownego stanowiska.

Teologia metodyzmu bazuje na reformacyjnej teologii anglikanizmu i jest typową teologią uwzględniającą wszystkie główne postulaty Reformacji, w tym: *solus Christus*, *sola gratia*, *sola fide* i *sola scriptura*. Anglikanizm uważa siebie za *via media* [droga środka] pomiędzy katolicyzmem a protestantyzmem, co także uznaje metodyzm. Jak wiadomo główny twórca metodyzmu, ks. Jan Wesley, rozczytywał się w pismach Ojców Kościoła oraz średniowiecznych mistyków, nadając swemu ruchowi odnowy pewne cechy reguł życia zakonnego. W tym znaczeniu metodyzm należałoby postrzegać również w kategoriach świeckiego życia mistycznego. Na ile jest to zasadne, trudno jednoznacznie przesądzić. W XX wieku dyscyplina życia duchowego w metodyzmie zelżała, żeby nie powiedzieć ostygła. Metodyści nie są już w swych teologicznych poglądach i zachowaniach tak radykalni, jak byli w XVIII i XIX wieku.

O metodyzmie powiadano, że wyraża on teologię akademicką serwowaną w ludowym opakowaniu. Dla przeciętnego wyznawcy każda teologia akademicka raczej nie jest łatwa do zrozumienia i tym samym do świadomego przyjęcia i uczciwego propagowania. Jest zawężona do nielicznego grona specjalistów. Boże prawdy winne być jednak przekazywane w przystępny sposób. Tak czynił przecież Pan Jezus, kiedy posługiwał się przypowieściami. Zbyt wielu teologów minionych wieków uciekało w terminologię filozoficzną, niezrozumiałą dla

niewykształconej części społeczeństwa.

W XVIII wiecznym metodyzmie dochodziło skutecznie do twórczego zderzenia wiedzy akademickiej z intelektualnym poziomem i pojmowaniem ludzi niewykształconych, robotników, żyjących w dobie industrialnych przemian. Metodyzm nadał z poselstwie Ewangelii, zwracając się do tzw. „marginesu społecznego“. Ówczesny anglikanizm jeszcze nie.

Pomiędzy teologią akademicką, jej liberalnego skrzydła nie przemilczając, a „prostą teologią dla zwykłych ludzi“ istnieje nieznośne rozwarstwienie. Metodyzm próbuje je przewyciężyć koncentrując się na proklamowaniu teologii odpowiadającej zapotrzebowaniu prostych ludzi. Jednocześnie, z chwilą powołania do życia wielu szkół i uniwersytetów, szczególnie w USA, metodyści nie tylko podnieśli poziom swej teologicznej refleksji ale i współuczestniczyli, a nawet współinicjowali nowe nurty teologiczne.

Dobrym tego przykładem może być ks. prof. Jose Miguez Bonino⁶ – argentyński teolog systematyczny, propagator teologii wyzwolenia i jedyny protestancki obserwator z kontynentu południowej Ameryki na obradach soboru watykańskiego II. Podobnie John B. Cobb⁷ jeden z filarów teologii procesu. Obu miałem zaszczyt i przyjemność słuchać w czasie metodystycznych konferencji teologicznych organizowanych na terenie Europy i w USA. Reprezentują oni teologię genitywną, próbującą konstruktywnie odpowiadać na problematykę związaną z ruchami wyzwolenческими różnych sektorów życia społecznego. Na tych obszarach refleksji teologicznej metodyści odgrywają znaczącą rolę. Chodzi przede wszystkim o teologię czarnych, minjung, feministyczną, itd.

---

⁶ J.M.Bonino (5.03.1924–1.07.2012) studiował na uniwersytetach w Buenos Aires (1943-1948) i Atlancie (USA). Doktoryzował się w Union Theological Seminary w Nowym Yorku w 1960 roku.

⁷ John B. Cobb Jr. (ur. 9.2.1925-) teolog, filozof. Opublikował ponad 50 różnych publikacji. W 2014 roku został członkiem prestiżowej American Academy of Arts and Sciences.

***

Jak zauważył, uznawany za największego teologa metodyzmu XX wieku, ks. prof. Albert Cook Outler⁸ (obserwator z USA na soborze Watykańskim II), ks. Jan Wesley w swej robocie teologicznej posługiwał się następującymi narzędziami: Piśmo Święte, rozum, tradycja i doświadczenie. Słowo Boże miało u Wesleya absolutny priorytet. Rozum, tradycja i doświadczenie miały charakter pomocniczy w procesie interpretacji Słowa Bożego i wynikającego z niego teologizowania. Ks. prof. A.C. Outler określił te narzędzia jako „czworobok Wesleya“ [*quadrilateral*]. Przyjrzyjmy się im bliżej!

Piśmo Święte *Verbum Dei*

Ks. J. Wesley twierdził, że aby poznać wolę Boga, należy zwracać uwagę na analogie wiary czyli na powiązania i harmonię, które występują pomiędzy fundamentalnymi doktrynami, jakimi, według niego, są: grzech pierworodny, usprawiedliwienie z wiary, nowo narodzenie, wewnętrzne i zewnętrzne (społeczne) uświęcenie. Uważał, że Zakon i Ewangelia wzajemnie się uzupełniają a nie wykluczają. W tym ostatnim aspekcie był bliżej koncepcji Jana Kalwina niż Marcina Lutra.

Uważał również, że poważna modlitwa winna poprzedzać każde zbliżenie do Bożych wyroczeni zapisanych w Biblii. Uznawał, że Pismo Święte może być zrozumiałe jedynie w tym samym Duchu, w jakim zostało napisane. Jego lektura winna też kończyć się modlitwą o to, aby to, co wyczytano, zostało zapisane w naszych sercach.

Wesley określał siebie jako *Homo unius libri* [człowiek jednej książki] (por. reformacyjna *sola scriptura*!) Pisał: „Każdą doktrynę sprawdzam w świetle Biblii. To jest bowiem Słowo, przez które będziemy

---

⁸ A.C.Outler (17.11.1908–1.9.1989) amerykański teolog i filozof uznawany za najlepszego znawcę wesleyańskiej teologii. Był ordynowanym duchownym metodystycznym w kilku parafiach. Doktorat zrobił na uniwersytecie w Yale, gdzie też później wykładał oraz Duke University i Southern Methodist University (Teksas). Działał również w Światowej Radzie Kościołów w Komitecie „Wiara i Ustrój”.

osądzeni dnia ostatniego” (Letters III, 172).

W „Księdze Dyscypliny Zjednoczonego Kościoła Metodystycznego” znajdujemy taką interpretację czworoboku Wesleya: „Zwiastowanie i nauczanie [Metodystów – E.P.] ugruntowane są w Piśmie Świętym, objaśnione chrześcijańską tradycją, ożywione doświadczeniem i sprawdzone rozumem.” (*The Book of Discipline of the United Methodist Church* 2016, 102).

Tradycja

Tradycja rozumiana jest jako przekaz żywej wiary. Szczególnym szacunkiem Wesleya cieszyli się Ojcowie Kościoła okresu przednicejskiego a to ze względu na znaczną jeszcze jedność ówczesnego Kościoła⁹.

Rozczytywał się również w pismach średniowiecznych katolickich mistyków. Miał olbrzymi szacunek do anglikańskiej księgi historyczno-liturgicznej *The Book of Common Prayer* [Modlitewnika powszechnego]¹⁰ oraz starych anglikańskich homilii. W swej „Bibliotece Chrześcijanina”¹¹ zamieścił wiele tytułów, które wyszły spod pióra znamienitych chrześcijan minionych epok.

Uważał również, że kościelne formy nabożeństw (liturgia), jeśli nawet nie znajdują swego przykładu w Piśmie Świętym, to mają przecież swoją wymowę i autorytet. Dotyczy to np. dyscypliny i porządku prowadzenia różnych czynności liturgicznych.

---

⁹ Wesley wymienia: Klemensa Rzymskiego, Ignacego z Antiochi, Polykarpa ze Smyrny, reprezentujących II stulecie oraz Tertuliana, Orygenesisa, Klemsa Aleksandryjskiego, i Cypriana (wszyscy z Afryki), działających w trzecim wieku, a także Jana Chryzostoma, Bazylego Wielkiego z Cezarei, Efraima Syryjczyka i Makariusza „Egipcjanina”. Zob.: Campbell 1996.

¹⁰ Zobacz współczesną wersję internetową: <https://www.bcponline.org>

¹¹ Jest ona dostępna online pod adresem: <http://wesley.nnu.edu/john-wesley/a-christian-library>.

Rozum

Reformacyjna zasada *sola scriptura*, nieroztropnie stosowana może doprowadzić do aberracji ze strony różnych entuzjastów i zwolenników prywatnej egzegezy. Dlatego potrzebnym jest rozważne podejście do Pisma Świętego. Fundamentalną zasadą metodystów jest to, że odnowienie [*renounce*] sposobu myślenia prowadzi w rzeczy samej do odrodzenie religii. Według Wesleya religia i rozum kroczą ręką w rękę, a wszelka „irracjonalna religia jest fałszywą religią” (Letters V, 364). Innymi słowy myśl i pozwól myśleć! Przypisywanie w okresie Oświecenia ogromnego znaczeniu rozumowi również w religii nie powinno dziwić.

W kazaniu pt: *Earnest Appeal to Men of Reason and Religion* Wesley twierdził, że dyskredytowanie rozumu, jak czynią to mistycy, jest po prostu niebiblijne. Wesley popierał „człowieka rozumnego“ w jego „poszukiwaniu religii opartej na rozumie i żyjącej z nim w zgodzie” (Works VIII, 11-12). W swych kazaniach często odnosił się do Pisma Świętego, rozumu (Sermons II, 98) i doświadczenia (Works X, 511).

Doświadczenie

To, co wyczytamy w Biblii, podlega refleksji w kontekście świadectwa wcześniejszych jej czytelników oraz zastosowania w życiu. Doświadczenie prawd biblijnych w życiu osobistym jest niezbędnym elementem egzystencji każdego wierzącego. Samo czytanie Biblii, jej poznawanie, a nawet uczenie się na pamięć, nie wystarcza, należy ją implementować w codziennym życiu.

Innymi słowy chodzi o to, aby teologia była zakorzeniona w Biblii, oświecona tradycją przekazu wiary, potwierdzona rozumem i wypróbowana w tyglu osobistego i wspólnotowego doświadczenia wiary.

Porządek zbawienia — *ordo salutis*

Główne tematy teologicznej refleksji metodystów, w których mieszczą się wszystkie pozostałe, dotyczą: pokuty, wiary i uświęcenia („that

of repentance, of faith, and of holiness“; Works VIII, 472). „Pierwszy uznajemy za przedsionek religii, następny za drzwi, a trzeci za właściwą religię“ [„The first of these we account, as it were, the porch of religion; the next, the door; the third, religion itself”] (Letters II, 268).

Teologia metodyzmu ma więc charakter triadyczny, tj. potrójny i wzorowana jest na strukturze jerozolimskiej świątyni, która składała się z trzech przestrzeni: przedsionka, miejsca świętego oraz miejsce najświętsze). Taka triadyczność według Wesleya odnosi się głównie do porządku zbawienia [*ordo salutis*].

Wesleyowe triady

Trójstopniowe postrzeganie życia wiary może ułatwiać lokalizację własnego etapu duchowego rozwoju i dlatego warto mu się przyjrzeć nieco bliżej:

1.	przedsionek	grzech	pokuta/ skrucha	śmierć	łaska uprzedzająca
2.	miejsce święte	wiara	usprawiedliwienie	śmierć/życie w Chrystusie	łaska usprawiedliwiająca
3.	miejsce najświętsze	miłość	uświęcenie	życie z Chrytusem	łaska uświęcająca

Należy także pamiętać o tym, że teologia metodyzmu koncentruje się przede wszystkim na: antropologii (człowiek stworzony na „obraz i podobieństwo Boże”), hamartiologii (grzech pierworodny i jego skutki), soteriologii (nauka o zbawieniu) ze szczególnym uwzględnieniem

chrystologii i pneumatologii. Teolodzy metodystyczni stosunkowo rzadko odnoszą się do poglądów Kościoła związanych z Trójcą Świętą, boskością Jezusa Chrystusa, niepowtarzalnością chrztu, (uznają je za „oczywistą oczywistość“) czy sprawami eschatologii. W tym ostatnim przypadku nie interesują się żadnymi manipulacjami związanymi z obliczaniem daty „końca świata“ pomni na słowa Wesleya, że „człowiek nie potrafi przewidzieć daty własnej śmierci, a chciałby wiedzieć, kiedy skończy się ludzkie panowanie na tym świecie”.

***

Metodyzm rozróżnia w swym teologicznym myśleniu to, co jest zasadnicze (*essential*) od tego co drugorzędne (*opinions*). Opinie mogą być różne. Jedności należy szukać w tym co istotne. A to, co ważne i dla kogo, podlega ekumenicznemu dialogowi! Dialog taki ułatwia wiedza o tym, że metodyzm nie wprowadził w obieg żadnej nowej doktryny. W swej początkowej fazie uznał, że teologia Kościoła Anglikańskiego stanowi dobry grunt dla przypomnienia i rozeznania istotnych prawd biblijnych. Rozumiał siebie jako nośnik „starej, biblijnej religii”.

Teologia metodyzmu, obstając przy swoim, otwarta jest na argumenty inaczej myślących i odmiennie wierzących chrześcijan. Ma charakter „zaczepno-odporny” czyli prowokuje do myślenia i stawia pytanie o istotę i znaczenie Ewangelii w życiu wiary jednostki i wspólnot wyznaniowych we współczesnej rzeczywistości i jednocześnie broni swych poglądów.

Powiedzenie przypisywane głównie św. Augustynowi z Hippony, a czasami Wesleyowi, a nawet innym autorom: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas* [W sprawach zasadniczych jedność, w drugorzędnych wolność, a we wszystkim miłość] zda się być wyznacznikiem metodystycznej teologii. Dla metodystów mniej ważne jest to, co wiesz o Bogu a bardziej istotne, jak żyjesz w świadomości Bożej obecności. O każde konfesyjne nauczanie można się sprzeczać, ale o życie zgodne z Ewangelią nigdy! Metodyzm pyta bardziej o to,

kim jesteś jako wyznawca Chrystusa niż o to, co wiesz o Chrystusie. Dopytuje o charakter człowieka, o jego „usposobienie“, czy jest takie, jakie było w Chrystusie (Wesley 1981) o to, jakim jesteś człowiekiem w relacji do Boga i bliźniego. Nie chodzi jedynie o poglądy, ale o to czy, komu i dlaczego podajesz przysłowiową „szklankę wody”. Innymi słowy „dobry Chrześcijanin” winien mieć właściwe poglądy ale nie zawsze człowiek z „właściwymi” poglądami jest dobrym chrześcijaninem. Poglądy poglądami a dobry owoc działania Ducha Świętego, wypływający z Bożej usprawiedliwiającej i uświęcającej łaski, to dopiero właściwy sort chrześcijanina!

Doświadczenie radykalnej i nieustannie działającej łaski Bożej stanowi ważny element w metodystycznym nauczaniu. Metodyzm jest teologią łaski, przebaczenia, przemienienia życia i dążenia do „doskonałości w miłości”, czyli do biblijnego uświęcenia. Uświęcenie w metodyzmie rozumiane jest jako rozwijanie ducha miłości, zgodnie z przykazaniem Chrystusa, tak w życiu osobistym jak i społeczeństwa.

Teologia metodyzmu powstała w tyglu wielowyznaniowości. Zawiera w sobie duży ładunek teologii Reformacji, głównie wersji kalwińskiej wyrażonej w anglikańskim ujęciu. Nauka o predestynacji znalazła nawet aktywnych zwolenników wśród XVIII wiecznych metodystów (ks. Georg Whitefield, Howell Harris, Selina hrabina Huntingdon) tworząc kalwiński nurt metodyzmu. Swoją rolę zaznaczyli również luteranie głównie za sprawą Braci Morawskich.

Współcześnie teologia metodyzmu jest odkrywana, doprecyzowywana w dialogach ekumenicznych. Deklaracja o usprawiedliwieniu podpisana w 1999 roku między Kościołem Rzymskokatolickim a Światową Federacją Luterancką doczekała się kolejnych sygnatariuszy. W 2006 roku w Seulu w czasie obrad Światowej Rady Metodystycznej została podpisana, w obecności przedstawicieli Watykanu i Światowej Federacji Luteranckiej, przez przedstawicieli rodziny metodystycznej. W 2017 roku swój podpis pod dokumentem o usprawiedliwieniu złożyła Światowa Wspólnota Kościołów Reformowanych, zaś Anglikanie

przypomnieli w dniu Święta Reformacji, 31 października 2017 roku, o swych wcześniejszych uzgodnieniach z Światową Federacją Luterąską co do zrozumienia znaczenia nauczania o usprawiedliwieniu. A więc pięć światowych rodzin kościelnych: katolicy, luteranie, metodyści, reformowani i anglikanie mają kompatybilne poglądy w odniesieniu do nauki o usprawiedliwieniu¹².

Teolodzy metodystyczni prowadzili również bilateralne dialogi w sprawie wzajemnego uznania posługi duszpasterskiej i eucharystycznej. W 2017 roku Zjednoczony Kościół Metodystyczny podpisał stosowne dokumenty z amerykańskimi anglikanami (episkopalianami), morawianami i luteranami.

W tym to kontekście należy zwrócić uwagę na dokument uchwalony w 2016 roku przez Konferencję Generalną Zjednoczonego Kościoła Metodystycznego [*United Methodist Church*] i Ewangelicko-Luterńskiego Kościoła Ameryki [*Evangelical Lutheran Church of America*] (ELCA) o wzajemnym uznaniu urzędów i wymianie „ołtarza i ambony“. Dokument ten zawiera znaczny ładunek teologiczny. W Polsce i wielu innych krajach podobne dokumenty podpisano znacznie wcześniej¹³.

Należy wspomnieć także o dialogu prowadzonym od 1967 roku przez Światową Radę Metodystyczną i Kościół Rzymskokatolicki. Jego celem jest „widzialna jedność Kościoła“. Na tej drodze uzyskano już spory postęp we współpracy ale pełnej jedności jeszcze nie osiągnięto.

Ważnym przejawem teologicznych uzgodnień jest współpraca europejskich metodystów w ramach Wspólnoty Kościołów Ewangelickich w Europie (opartej na tzw. Konkordii Leuenberskiej) skupiających prawie wszystkie Kościoły Reformacji i tzw. Drugiej Reformacji.

Podpisywane dokumenty ekumeniczne o wzajemnym uznaniu ołtarza i ambony (Stołu Pańskiego i Kazalnicy) ukazują jak bardzo zbieżne

---

¹² Zob. „Lutherans, Catholics, Methodists, Reformed and Anglicans drawn into deeper communion” 2017.

¹³ Zob. Evangelical Lutheran Church in America, The United Methodist Church 2016, 12-22.

okazują się być teologie głównych nurtów protestantyzmu. Można powiedzieć, że od drugiej połowy XX wieku nastąpiło znaczące zbliżenie teologiczne między głównymi nurtami chrześcijaństwa zachodniego (Hintz 2018, 25). I chociaż każda rodzina wyznaniowa ceni, zachowuje i propaguje własne historyczne osiągnięcia teologiczne to jednocześnie respektuje dziedzictwo teologiczne bratnich wyznań. W ten sposób teologie konfesyjne, jak ważnymi by nie były, w wyniku ekumenicznego szlifowania nabierają nowego, bardziej uniwersalnego blasku. Ekumenizm nie tylko propaguje wspólną modlitwę i działania diakonijne ale także zaprasza do braterskiej refleksji teologicznej.

***

Teologia metodyzmu jest zbalansowaną teologią duchowej przemiany, życia wewnętrznego i jego rozwoju, co przekładać winno się na osobiste zaangażowanie społeczne wierzącego oraz całego Kościoła.

Jest teologią otwartą na ekumeniczny dialog i gotową do zawierania przymierza „zaczepno-odpornego” z każdym, kto byłby do tego gotów. Apologetyka metodyzmu zawiera w sobie wiele zrozumienia i miłości wobec inaczej myślących i wierzących.

Nauczamy i uczymy się od innych tego co dobre, co zgodne z Ewangelią Jezusa Chrystusa, co akceptowalne z punktu widzenia godności człowieka. W swym rdzeniu metodyzm jest teologią biblijną, którą może w niektórych aspektach pojmujemy odmiennie, ale uczciwie pozostajemy wierni zasadzie „myśl i pozwól myśleć”. Dlatego, mówiąc ze szczyptą humoru, ks. Janowi Wesleyowi należy się bilet doktorski od ks. dr M. Lutra za pogodzenie św. Pawła i św. Jakuba w kwestii usprawiedliwienia z wiary i uczynków (Paweł z wiary, Jakub z uczynków). Według Wesleya św. Paweł mówi o usprawiedliwieniu Abrahama, który miał 75 lat, tj. około 15 lat przed narodzeniem Izaaka, a Jakub o usprawiedliwieniu wynikającym z gotowości ofiarowania swego syna Izaaka (kiedy Abraham

miał 90 lat). Święty Paweł mówi więc o uczynkach poprzedzających wiarę, a Jakub o wynikających z wiary.

Bibliografia

- The Book of Discipline of the United Methodist Church*. 2016. Nashville, TN: The United Methodist Publishing House.
- Campbell, Ted A. 1996. „Wesley’s Use Of The Church Fathers.” *The Asbury Theological Journal* 51 (1), 57–70.
- Evangelical Lutheran Church in America, The United Methodist Church. 2016. *Confessing Our Faith Together. A Study And Discussion Guide*. Dostęp: 2017.09.30. http://s3.amazonaws.com/Website_UMCGiving/resource-files/Confessing_Our_Faith.php.pdf
- Heitzenrater, R. Richard. 2017. *Wesley i ludzie zwani metodystami*. Tłum. Krzysztof Kuczma (tyt. oryg. *Wesley and the People Called Methodists*). Warszawa: Pielgrzym Polski.
- Hintz, Marcin. 2018. „Protestantyzm i jego teologia wobec wyzwań ponowoczesności XXI wieku.” *Konteksty. Polska Sztuka Ludowa* 3: 22-28.
- Letters: Wesley, John. 1931. *The Letters of John Wesley*, tomy 1-8, red. John Telford. London: Epworth Press.
- „Lutherans, Catholics, Methodists, Reformed and Anglicans drawn into deeper communion.” 2017. *First Friday Letter World Methodist Council*. Dostęp: 2017.11.05.<http://firstfridayletter.worldmethodistcouncil.org/2017/10/lutherans-catholics-methodists-reformed-and-anglicans-drawn-into-deeper-communion/>
- Sermons: Wesley, John. 1984. *Sermons on Several Occasions in Three Volumes*, tom 2, red. Albert Outler, Nashville, TN: Abingdon Press.
- Wesley, John. 1981. *Charakter Chrześcijanina*, Gliwice: Pielgrzym Polski.
- Works: Wesley, John. 1872. *The Works of John Wesley*, tomy 1-14. London: Thomas Jackson.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LXI

Zeszyt 2

ROCZNIK TEOLOGICZNY

WARSZAWA 2019

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka, prof. ChAT – sekretarz redakcji

MIĘDZYNARODOWA RADA NAUKOWA

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański, ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

prof. dr hab. Atanolij Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Skład komputerowy – Jerzy Sojka

W związku z wprowadzaniem równoległej publikacji czasopisma w wersji papierowej i elektronicznej Redakcja „Rocznika Teologicznego” informuje, iż wersją pierwotną jest wersja papierowa.

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANSH [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]

PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.

All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

ISSN 0239-2550

Wydano nakładem

Wydawnictwa Naukowego ChAT

ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55

Nakład: 100 egz., objętość ark. wyd.: 8,7

Druk: druk-24h.com.pl

ul. Zwycięstwa 10,

15-703 Białystok

SPIS TREŚCI

ARTYKUŁY

- BEATA STUCHLIK-SUROWIAK, *Różne interpretacje biblijnego motywu stworzenia kobiety i mężczyzny w polskojęzycznej literaturze parenetycznej XVI-XVII wieku (w świetle tradycji egzegetycznej)*..... 203
- PAWEŁ DZIADUŁ, *Święte ciała i idea patronatu nad serbską despotowiną w pierwszej połowie XV wieku: rytuał, przestrzeń, władza* 225
- BARBARA ŚWIĄDEK, *Popularność kultu Krzyża Świętego w okresie potrydenckim i jej wpływ na kwestie artystyczne* 247
- TOMASZ DARIUSZ MAMES, *O początkach mariawityzmu, archiwum watykańskim i nieznanym dokumentach oraz ich (nad/re/nie)interpretacji: H. Seweryniak, „Święte Oficjum a mariawici”, Płock 2014*..... 265
- EDWARD PUŚLECKI, *Teologia metodyzmu w dobie ekumenizmu* 293
- WIKTOR ORŁOF, MARIA ANTONOWICZ, *Uzdrowianie oraz leczenie duszy i ciała w tradycji chrześcijaństwa wschodniego. Kult świętych kapłanów-lekarzy*..... 309
- ANDRZEJ KORCZAK, *Zachodnie odpowiedniki tantrycznych inspiracji teorii mitu Mircei Eliadego*..... 323
- Wykaz autorów 347

Contents

ARTICLES

BEATA STUCHLIK-SUROWIAK, <i>Various Interpretations of the Biblical Motif of Man and Woman in Polish Moralistic Literature of the 16th – 18th Centuries (in the light of exegetical tradition)</i>	203
PAWEŁ DZIADUŁ, <i>Holy Bodies and the Idea of Patronage over the Serbian Despotate in the first half of the 15th century: ritual, space, power</i>	225
BARBARA ŚWIADEK, <i>The Popularity of the Cult of the Holy Cross after the Council of Trent and its Impact on Art Theory</i>	247
TOMASZ DARIUSZ MAMES, <i>On the Beginnings of Mariavitism, the Vatican Archives and the Unknown Documents, and their (over- /re-/no-) Interpretation: H. Seweryniak, „Święte Oficjum a mariawici”, Płock 2014</i>	265
EDWARD PUŚLECKI, <i>Theology of Methodism in the Age of Ecumenism</i>	293
WIKTOR ORŁOŃ, MARIA ANTONOWICZ, <i>Healing and Treatment of the Body and Soul in the Tradition of Eastern Christianity. Cult of holy priest-doctors</i>	309
ANDRZEJ KORCZAK, <i>Western Analogues of Tantric Inspirations in Mircea Eliade's Myth Theory</i>	323
List of authors	347

Wykaz autorów

Beata Stuhlik-Surowiak, beatis@poczta.fm, Instytut Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, plac Sejmu Śląskiego 1 (pokój 407), 40-001 Katowice

Paweł Dziadul, pdziadul@amu.edu.pl, Instytut Filologii Słowiańskiej, ul. Fredry 10, 61-701 Poznań

Barbara Świadek, psp_basiag@op.pl, Muzeum Krakowa, Plac Mariacki 3, 31-042 Kraków

Tomasz D. Maria Daniel Mames, tdmames@yahoo.pl, 7 et 9, rue Aubriot, 75004 Paris, France.

Edward Puślecki, e.puslecki@wp.pl, Wyższe Seminarium Teologiczne im. Jana Łaskiego w Warszawie, ul. Mokotowska 12, 00-561 Warszawa

Wiktor Orlof, w_orlof@wp.pl, ul. Zwycięstwa 29/62, 15-703 Białystok

Maria Antonowicz, maria_antonowicz@o2.pl, ul. Kochanowskiego 19/5, 38-500 Sanok

Andrzej Korczak, ak-selex@wp.pl, Katedra Edukacji i Kultury, Wydział Nauk Społecznych SGGW, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa